

การพัฒนาท่ารำเซ็งดอกฝ้ายบานประกอบการเรียนรู้
กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ (สาธนาฏศิลป์)

Developing Soeng Dok Fai Ban Dancing Styles in Supplement to
learning in the Art Learning Strand (Dramatic Arts Strand

น้ำอ้อย โสนางาม¹

ทรงศักดิ์ ภูสีอ่อน²

ไพศาล วรคำ³

บทคัดย่อ

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนในกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ (สาธนาฏศิลป์) เป็นกิจกรรมหนึ่งที่กำหนดไว้ในหลักสูตรโดยมีความมุ่งหมายให้ผู้เรียนฝึกทักษะเพื่อเสริมสร้างบุคลิกภาพและเกิดสุนทรียภาพทั้งยังเป็นการสืบทอดศิลปวัฒนธรรมที่สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจสังคมและก้าวทันความเจริญก้าวหน้าทางวิชาการ มีลักษณะกว้าง ยืดหยุ่น และมีความเป็นสากลมีเนื้อหาสาระที่จำเป็นต่อการเรียนรู้โลกปัจจุบัน รวมทั้งเปิดโอกาสให้ผู้เรียน ชุมชนหรือสังคมได้เข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนด และพัฒนาหลักสูตรให้ หลากหลาย สอดคล้องกับสภาพความเป็นอยู่ การวิจัยครั้งนี้มีความมุ่งหมายเพื่อพัฒนาท่ารำเซ็งดอกฝ้ายบานประกอบการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ (สาธนาฏศิลป์) โรงเรียนบ้านโนนสวรรค์ มีวิธีดำเนินการวิจัยประกอบไปด้วยขั้นตอนดังนี้ (1) สสำรวจความต้องการและความจำเป็นในการพัฒนาท่ารำเซ็งดอกฝ้ายบาน เพื่อให้ทราบถึงข้อมูลเบื้องต้นความจำเป็นในการใช้คู่มือประกอบการเรียนการสอนเรื่องเซ็งดอกฝ้ายบาน โดยการสังเกตการสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการและการสนทนากลุ่ม ซึ่งจะนำข้อมูลมาใช้ในการพัฒนาท่ารำเซ็งดอกฝ้ายบาน เครื่องมือ

¹ มหำบัณฑิตสาขาการวิจัยการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประจำภาควิชาวิจัยและพัฒนาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

³ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประจำภาควิชาวิจัยและประเมินผลการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

ที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลได้แก่ แบบสังเกต และแบบสัมภาษณ์ (2) พัฒนาทำรำเซ็งดอกฝ้ายบาน โดยผู้ร่วมพัฒนา ได้แก่ ประชาชนท้องถิ่น ผู้ปกครองนักเรียน คณะครู และผู้เรียน โดยการสังเกต สัมภาษณ์ อย่างไม่เป็นทางการ และสนทนากลุ่ม จากนั้นจึงทำการตรวจความถูกต้องเหมาะสม ของทำรำเซ็งดอกฝ้ายบานโดยผู้ร่วมพัฒนาทำรำเซ็งดอกฝ้ายบานและผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนา หลักสูตรและด้านการทอผ้าฝ้าย นำข้อมูลมาปรับปรุงให้สมบูรณ์ตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูลได้แก่ แบบสัมภาษณ์ และแบบประเมินทำรำเซ็งดอกฝ้ายบาน เพื่อตรวจสอบ (3) ทดลองใช้ทำรำเซ็งดอกฝ้ายบานตามเนื้อหาสาระที่กำหนดไว้ในแผนการจัดการเรียนรู้โดยผู้ใช้ได้แก่ ครู จำนวน 3 คน และนักเรียนชุมนุมนาฏศิลป์จำนวน 30 คน และ (4) ประเมินผลการใช้ทำรำประกอบการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ (สาระนาฏศิลป์) ชุดเซ็งดอกฝ้ายบาน คือการประเมินด้านผลผลิต ได้แก่ ความรู้ ทักษะกระบวนการ และเจตคติ ของผู้เรียนเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แผนการสอนวิชานาฏศิลป์แบบทดสอบ วัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง เซ็งดอกฝ้ายบาน (ปรนัยและอัตนัย) แบบประเมินทักษะ ปฏิบัติเซ็งดอกฝ้ายบาน ให้คะแนนแบบ Rubric Score แบบประเมินความเหมาะสมของ กระบวนการ และแบบวัดความพึงพอใจต่อการใช้คู่มือการพัฒนาทำรำประกอบการเรียนการสอนวิชาดนตรี-นาฏศิลป์ เรื่อง เซ็งดอกฝ้ายบาน ของครู นักเรียนและผู้ปกครอง

ผลการวิจัยปรากฏดังนี้

1. ผลการสำรวจข้อมูลกลุ่มผู้ร่วมพัฒนา สรุปได้ว่า กลุ่มผู้ร่วมพัฒนา มีความพึงพอใจสนใจ และมีความต้องการที่จะให้มีการพัฒนาทำรำเซ็งดอกฝ้ายบาน เพราะมีความสอดคล้องกับอาชีพในท้องถิ่นและเป็นการอนุรักษ์นาฏศิลป์ไทยในภาคอีสานให้คงอยู่ กลุ่มผู้ร่วมพัฒนา มีความสนใจที่จะเข้าร่วมกิจกรรมของชุมนุมนาฏศิลป์ มีความภาคภูมิใจและพร้อมที่จะให้ความร่วมมือในการพัฒนาทำรำเซ็งดอกฝ้ายบาน การพัฒนาทำรำที่เกิดจากการประยุกต์มาจากกรรมวิธีการทอผ้ามาใช้ควบคู่กับทำรำทางด้านนาฏศิลป์ จึงได้ทำเซ็งดอกฝ้ายบานที่มีความสวยงามที่เกิดขึ้นจากภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยแท้จริง กลุ่มผู้ร่วมพัฒนาได้เรียนรู้สิ่งใหม่ ได้เรียนรู้ทำรำเซ็งดอกฝ้ายบานที่ไม่ยากเกินไป ทุกคนสามารถฝึกทำได้ จึงสรุปได้ว่าสมควรที่จะให้มีการพัฒนาทำรำเซ็งดอกฝ้ายบานและอนุรักษ์ทำรำที่เกี่ยวกับประเพณีอีสานให้คงอยู่สืบไป

2. ผลการพัฒนาทำรำเซ็งดอกฝ้ายบาน ได้ทำรำทั้งหมด 13 ทำรำ ซึ่งทำรำที่ได้มาจากขั้นตอนการทอผ้าฝ้าย โดยการเริ่มตั้งแต่การนำวัตถุดิบมาแปรสภาพเป็นเส้นด้าย การ

ย่อมเส้นด้าย การทอผ้า จึงได้นำทักษะด้านนาฏศิลป์เข้ามาเป็นสื่อให้เห็นคุณค่าด้านอาชีพ ท้องถิ่นให้มากขึ้นรวมทั้งเครื่องดนตรีพื้นบ้านที่สร้างจังหวะทำนองเพลง การแต่งกายอีกด้วย ซึ่งทำให้การพัฒนาทำรำเซ็งดอกฝ้ายบานมีความงดงามเพิ่มมากขึ้น และได้คู่มือการพัฒนาทำรำ ชุดเซ็งดอกฝ้ายบานในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ (สาระนาฏศิลป์)

3. ผลการทดลองใช้ทำรำเซ็งดอกฝ้ายบาน พบว่า กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ (สาระนาฏศิลป์) มีประสิทธิภาพของกระบวนการ และประสิทธิภาพของผลลัพธ์ (E_1/E_2) เท่ากับ 83.17/87.85 ดังนั้น แผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เรื่อง ชุดเซ็งดอกฝ้ายบาน จึงมีประสิทธิภาพ ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดและดัชนีประสิทธิผลของของแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เรื่อง เซ็งดอกฝ้ายบาน กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ (สาระนาฏศิลป์) นักเรียนชุมนุมนาฏศิลป์ มีค่าเท่ากับ 0.8154 หรือคิดเป็นร้อยละ 81.54 ผู้เรียนมีผลการเรียนทางด้านความรู้เพิ่มขึ้นจากก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 และมีทักษะกระบวนการและเจตคติต่อการเรียนสูงขึ้นจากก่อนเรียน

4. ผลประเมินการใช้ทำรำเซ็งดอกฝ้ายบานพบว่ามีความเหมาะสมสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน ครู และผู้เรียนมีความพึงพอใจกิจกรรม การจัดการเรียนรู้มีประสิทธิภาพ ผู้เรียนมีความรู้ ทักษะกระบวนการและเจตคติที่ดีต่อการพัฒนาทำรำ สรุปได้ว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่พัฒนาขึ้นมีความเหมาะสมสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนและท้องถิ่นเพราะพัฒนาขึ้นจากการมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้อง สามารถใช้จัดการเรียนรู้ได้ตามศักยภาพของผู้เรียนอย่างมีประสิทธิภาพ ผู้เกี่ยวข้องสามารถนำคู่มือประกอบการเรียนการสอน เรื่องเซ็งดอกฝ้ายบานไปใช้ในการพัฒนาจัดการเรียนรู้ได้ตามความเหมาะสม

โดยสรุป การจัดกิจกรรมการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ (สาระนาฏศิลป์) โดยใช้คู่มือการพัฒนาทำรำประกอบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เรื่อง เซ็งดอกฝ้ายบาน ส่งผลให้ผู้เรียนมีความรู้และทักษะการทำตามสาระนาฏศิลป์เพิ่มขึ้นและสามารถปฏิบัติกิจกรรมทางด้านนาฏศิลป์ได้อย่างเหมาะสมเกิดความภาคภูมิใจถึงความเป็นเอกลักษณ์ท้องถิ่น และอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมอันงดงามสืบไป

ABSTRACT

Organization of learning activities for developing learners in the art learning strand (dramatic art strand) is one activity which is prescribed in the curriculum. It aims for learners to practice skill in creating personality and to generate and adhere art and culture in accordance to the socio-economic conditions and to catch up with economic advancements. Activities are broad, flexible with universality and content necessary to learning the present world. Also, activities provide opportunities for learners, community or society to participate in determining and developing curriculums to be various and in accordance with being. The purpose of the study was to develop Soeng Dok Fai Ban dancing styles in supplement to learning in the Art Learning Strand (Dramatic Arts Strand) Ban Non-Swan School. The study was conducted in the following stage : (1) Surveying needs for developing soeng dok fai ban dancing styles to find out basic data about the needs for using manual in supplement to learning and teaching on soeng dok fai ban dancing styles by means of observation, informal interviews and focus group discussion. The data would be used for developing soeng dok fai ban dancing styles. The instruments used for collecting data were an observation form and an interview form (2) developing soeng dok fai ban dancing styles by development participate consisted of local sages parent teachers and learners by mean of observation and informal and focus group discussion. Then correctness and appropriateness of the soeng dok fai ban dancing styles were checked y the development participant of the soeng dok fai ban dancing styles and irregular experts in curricula development and cotton wearing. Then data were used to improve for completeness according to experts' recommendation. The instruments used for collecting data were an interview form and evaluation form on soeng dok fai ban dancing styles for checking (3) trying out soeng dok fai ban dancing styles according to the contents

and essences as determined in the plans for organization of learning. The user were 3 dramatic arts teachers and 30 Dramatic Arts Club Students and (4) evaluating the use of dancing styles in supplement of learning in the Art Learning Strand (Dramatic Art Strand) on soeng dok fai ban dancing styles. They were evaluation of products comprising knowledge process and attitude. The instruments used for collecting were plans for dramatic arts teaching, a learning achievement test on dok fai ban (an objective test and subjective test), a practice skill evaluation form on soeng dok fai ban dancing, marked by means of Rubric Score, an evaluation form on appropriateness of the process and scale on satisfaction with the of manual for developing dancing styles in supplement to learning and teaching of dramatic arts on soeng dok fai ban dancing of teachers, students and parents.

The results of the study were as follows :

1. The results of surveying data in the group development participants could be summarized that the group of development participants showed satisfaction, interest, and needs for having development of soeng dok fai ban dancing styles because the styles were in accordance with local occupation, and the dancing was conservation of Thai dramatic arts in Isan to be in existence. The group of development participants was interested in participation in the activities of Dramatic Arts Club. The participants were proud and ready to provide cooperation in developing soeng dok fai ban dancing styles. The development of dancing styles which were generated from an application of the cloth-wearing process for use together with dramatic arts dancing styles could provide beautiful soeng dok fai ban dancing styles which were originated from real local wisdom. The group of development participants learned new things and learned soeng dok fai ban dancing styles which were not too difficult. Every participant could train dancing. So it could be concluded that there should be development

of soeng dok fai ban dancing styles and conservation of dancing styles concerning Isan tradition to be in existence in the future.

2. For the results of developing soeng dok fai ban dancing styles, totally 13 soeng dancing styles were obtained. The obtained dancing styles were from stages of cotton-cloth wearing, beginning from using raw material to transform to be threads, thread dyeing, and cloth wearing. Dramatic arts skills were used as media to realize more local occupation value. Also, local musical instruments which created rhythms and melodies including dressing could cause the development of soeng dok fai ban dancing styles to have more beauty. A manual for developing soeng dok fai ban dancing styles was obtained for organization of learning-teaching activities in the art learning strand (dramatic arts strand).

3. The results of try out soeng dok fai ban dancing styles reviewed that the art learning strand (dramatic art strand) had an efficiency of process and an efficiency of outcome (E_1/E_2) of 83.17/87.85. Therefore, the plans for organization of learning activities entitled soeng dok fai ban dancing styles had were efficient with was higher than the established requirement. An effectiveness index of the plans for organization of learning activities entitled soeng dok fai ban dancing styles had were efficient with was higher than the established required. An effectiveness index of the plans for organization of learning activities entitled soeng dok fai ban dancing styles in the art learning strand (dramatic art strand) for Dramatic Art Club Students was 0.8154, or at 81.54 percent. The learners increased their learning outcomes from before learning at the .05 level of statistical significant, and increased their process skills and attitudes toward learning from before learning.

4. The results of evaluating the uses of soeng dok fai ban dancing styles showed appropriateness and accordance with the needs at learners and

teachers. Also, the learners showed their satisfaction with the activities. The organization of learning was efficient. The learners had knowledge, process skills and positive attitudes towards the development of dancing styles. It could be concluded the developed local wisdom was appropriate and accordance with the needs of the learners and locality because the dancing styles were developed from the participation of those involved. They could be efficiently used for organization of learning according to learners' potential. Those involved could sue the manual in supplement to learning and teaching soeng dok fai ban dancing for developing organization of learning as appropriate.

In conclusion, organization of learning activities in the art learning strand (dramatic art strand) using the manual for the developing dancing styles in supplement to organization of learning activities entitled soeng dok fai ban dancing could cause learners to increase knowledge and dancing skills according to the dramatic art strand and to be able to local identity and to conserve beautiful art and culture in the future.

บทนำ

ความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการด้านต่างๆ ของโลกยุคโลกาภิวัตน์มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเศรษฐกิจของทุกประเทศรวมทั้งประเทศไทยด้วย จึงมีความจำเป็นที่จะต้องปรับปรุงหลักสูตรการศึกษาของชาติซึ่งถือเป็นกลไกที่สำคัญในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของประเทศ เพื่อสร้างคนไทยให้เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข มีศักยภาพพร้อมที่จะแข่งขัน และร่วมมือ อย่างสร้างสรรค์ในเวทีโลก หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 จัดทำขึ้นสำหรับท้องถิ่นและสถานศึกษาได้นำไปใช้เป็นกรอบและทิศทางในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาและจัดการเรียนการสอน เพื่อพัฒนาเด็กและเยาวชนไทยทุกคนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานให้มีคุณภาพด้านความรู้ และทักษะที่จำเป็นสำหรับการดำรงชีวิตในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลง และแสวงหาความรู้เพื่อพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี มีปัญญา มี

ความสุข มีศักยภาพในการศึกษาต่อ และประกอบอาชีพ จุดหมายของการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อให้ผู้เรียนมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย การอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม มีจิตสาธารณะที่มุ่งทำประโยชน์และสร้างสิ่งที่ดีงามในสังคม และอยู่ร่วมกันในสังคม และอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข มุ่งทำประโยชน์และสร้างสิ่งที่ดีงามในสังคม โดยเน้นการอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์วัฒนธรรม และภูมิปัญญาไทย (กระทรวงศึกษาธิการ. 2552 : 4-5) ความรู้ที่โรงเรียนถ่ายทอดให้เด็กเพียงอย่างเดียวนั้นไม่สามารถพัฒนาสติปัญญาของบุคคลให้สอดคล้องกับชีวิต อาชีพ วัฒนธรรมสภาพแวดล้อม และทรัพยากรของชุมชนได้ ทำให้สมาชิกใหม่ของชุมชนหรือนักเรียนขาดความสามารถและทักษะที่จะดำเนินชีวิตเพื่อพัฒนาตนเองตามวิถีชีวิตของชุมชน ทั้งนี้เนื่องจากไม่มีความรู้จากแหล่งอื่นมาเสริม ยิ่งไปกว่านั้นความสัมพันธ์ระหว่างผู้ให้ความรู้และผู้รับความรู้ในระบบโรงเรียนนั้นมีลักษณะผู้ให้ความรู้ เป็นผู้บอกความรู้ตามตำรา แต่เพียงอย่างเดียว ผู้รับความรู้จึงไม่ได้พัฒนาสติปัญญาไม่ว่าในด้านการคิด จินตนาการ โดยเฉพาะไม่ได้พัฒนาทางด้านจริยธรรมจิตวิญญาณของผู้เรียน จึงทำให้คุณภาพของผู้เรียนยิ่งถดถอยไปจากเดิมมากขึ้น ซึ่งความรู้ที่โรงเรียนถ่ายทอดนั้นเป็นที่ต้องการของภายนอกทำให้สิ่งที่ถ่ายทอดแก่ผู้เรียนนั้นไม่ใช่วัฒนธรรมหรือสติปัญญาของชุมชนโรงเรียนจึงไม่ได้ทำหน้าที่ขัดเกลาทางสังคมให้แก่ชุมชนและในทางตรงกันข้ามโรงเรียนกลับมีหน้าที่ขัดเกลาผู้เรียนให้มีความรู้และทัศนคติที่สอดคล้องกับชีวิตภายนอก (อุทัย ดุลยเกษม และอรศรี งามวิทยาพงศ์. 2540 : 80-81)

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 หมวด 4 แนวการจัดการศึกษา มาตรา 23 (3) มุ่งให้ความสำคัญในการให้ความรู้ คุณธรรม ขบวนการเรียนรู้ และบูรณาการตามความเหมาะสมของแต่ละระดับการศึกษาในการจัดการศึกษา เพื่อพัฒนาความรู้เกี่ยวกับศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม การกีฬา ภูมิปัญญาไทยและการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญา (ราชกิจจานุเบกษา. 2542 : 7)

สาระการเรียนรู้ศิลปะเป็นกลุ่มสาระที่ช่วยพัฒนาให้ผู้เรียน มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีจินตนาการทางศิลปะ ชื่นชมความงาม มีสุนทรียภาพ ความมีคุณค่า ซึ่งมีผลต่อคุณภาพชีวิตมนุษย์ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะจึงมุ่งพัฒนาให้ผู้เรียนเกิดความรู้ ความเข้าใจ มีทักษะวิธีการทางศิลปะ เกิดความซาบซึ้งในคุณค่าของศิลปะ เปิดโอกาสให้ผู้เรียนแสดงออกอย่างอิสระในศิลปะแขนงต่างๆ โดยเฉพาะสาระนาฏศิลป์ ได้กำหนดองค์ความรู้

ในการเรียนโดยมุ่งให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจองค์ประกอบนาฏศิลป์ แสดงออกทางนาฏศิลป์ อย่างสร้างสรรค์ ใช้ศัพท์เบื้องต้นทางนาฏศิลป์ วิเคราะห์ วิพากษ์ วิวิจารณ์คุณค่านาฏศิลป์ ถ่ายทอดความรู้สึก ความคิดอย่างอิสระ สร้างสรรค์การเคลื่อนไหวในรูปแบบต่างๆ ประยุกต์ใช้นาฏศิลป์ในชีวิตประจำวัน เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างนาฏศิลป์กับประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม เห็นคุณค่าของนาฏศิลป์ที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทย และสากล (กระทรวงศึกษาธิการ. 2552 : 183)

เป้าหมายของหลักสูตรในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน และกระบวนการนำหลักสูตรไปสู่ การปฏิบัติในระดับเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษา โดยมีการกำหนดวิสัยทัศน์ จุดหมาย สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน คุณลักษณะอันพึงประสงค์ มาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดที่ชัดเจน เพื่อใช้เป็นทิศทางในการจัดทำหลักสูตร การเรียนการสอนในแต่ละระดับ นอกจากนั้นยังได้ กำหนดโครงสร้างเวลาเรียนพื้นฐานของแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ในแต่ละชั้นปีไว้ในหลักสูตร แกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน และเปิดโอกาสให้สถานศึกษาเพิ่มเติมเวลาเรียนได้ตามความ พร้อมและจุดเน้น อีกทั้งได้ปรับกระบวนการวัดและประเมินผลทางการเรียนรู้ เกณฑ์การจบ การศึกษาแต่ละระดับ และเอกสารแสดงหลักฐานทางการศึกษาให้มีความสอดคล้องกับ มาตรฐานการเรียนรู้ และมีความชัดเจนต่อการนำไปปฏิบัติ (หลักสูตรแกนกลางการศึกษา ขั้นพื้นฐาน. 2552 : 2)

จังหวัดเลย เป็นจังหวัดหนึ่งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่มีสภาพภูมิประเทศส่วนใหญ่ เป็นภูเขาสูง มีสภาพอากาศหนาวเย็น บรรพบุรุษของชาวเลยนิยมปลูกฝ้ายและนำมาทอเป็น เครื่องนุ่งห่มเพื่อบรรเทาความหนาว กระบวนการปลูกฝ้ายและการทอผ้าฝ้ายจึงกลายเป็นวิถีชีวิต ของชาวเลยมาตั้งแต่อดีตเรื่อยมา ดังจะเห็นได้จากการจัดงานดอกฝ้ายบานที่เป็นประเพณีสืบทอด ภูมิปัญญาในท้องถิ่นมาช้านาน ในปัจจุบันสภาพสังคมเปลี่ยนแปลง เทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามา มี บทบาทในการดำรงชีวิตของผู้คนในสังคมมากขึ้น วิถีชีวิตดั้งเดิมในการปลูกฝ้ายเริ่มหายไปจาก ชุมชน เพื่อเป็นการอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรม และภูมิปัญญาที่ดั้งเดิม ดังนั้นสำนักงานเขต พื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2 ได้กำหนดนโยบายในการจัดการเรียนการสอนโดยเน้น การอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม และส่งเสริมการเรียนรู้จากปราชญ์ท้องถิ่น จากการสำรวจสภาพ การจัดการเรียนการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ (สาระนาฏศิลป์) พบว่า มีปัญหาและ อุปสรรค ในด้านการขาดแคลนปราชญ์ท้องถิ่น มีการนำเอาภูมิปัญญาท้องถิ่น มาจัดเข้าสู่

กระบวนการเรียนการสอนเป็นส่วนน้อย อาจทำให้วัฒนธรรม และวิถีชีวิตการปลูกฝ้าย สูญหายไปจากท้องถิ่นได้ (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2. 2553 : 19) ผู้วิจัยได้เห็นความสำคัญของการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับการปลูกฝ้าย จึงมีความสนใจในการพัฒนาทำรำเซ็งดอกฝ้ายบาน เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนากิจกรรมการเรียนการสอน และเป็นการอนุรักษ์และสืบทอดประเพณีที่ดั้งเดิมให้คงอยู่ต่อไป

ความมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อสำรวจความต้องการจำเป็นในการพัฒนาทำรำ เซ็งดอกฝ้ายบาน กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ (สาระนาฏศิลป์)
2. เพื่อพัฒนาทำรำ เซ็งดอกฝ้ายบาน กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ (สาระนาฏศิลป์)
3. เพื่อทดลองใช้ชุดเซ็งดอกฝ้ายบานกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ (สาระนาฏศิลป์) ให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80
4. เพื่อประเมินผลการใช้ทำรำประกอบการเรียนการสอน กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ (สาระนาฏศิลป์) ชุดเซ็งดอกฝ้ายบาน

ความสำคัญของการวิจัย

ผลของการวิจัยในครั้งนี้ทำให้ได้ทำรำเซ็งดอกฝ้ายบานกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ (สาระนาฏศิลป์) ที่พัฒนาจากการมีส่วนร่วมของ ประชาชนท้องถิ่น ครู ผู้ปกครอง นักเรียน ตามกระบวนการพัฒนาทำรำที่มีคุณภาพสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน และท้องถิ่น สามารถนำไปใช้จัดการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเป็นแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นในสาระอื่นๆ ต่อไป

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการพัฒนาทำรำกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ (สาระนาฏศิลป์) วิชา นาฏศิลป์ เรื่อง เซ็งดอกฝ้ายบาน โรงเรียนบ้านโนนสวรรค์ ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2553 ให้เป็นหลักสูตรที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนและชุมชน เนื่องจากเป็นหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นมาจากความร่วมมือของครูผู้สอน นักเรียน และชุมชน โดยมีกลุ่มเป้าหมายในการวิจัย ดังนี้

1. กลุ่มผู้ร่วมพัฒนาทำรำ

ขั้นตอนที่ 1 สำรวจความต้องการในการพัฒนาทำรำ ชุดเชิงดอกฝ้ายบาน

1.1 ประชาชนท้องถิ่น 2 คน

1.2 ครูผู้ร่วมพัฒนาทำรำ 3 คน

1.3 นักเรียนที่ได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง จำนวน 8 คน

1.4 ผู้ปกครองนักเรียนที่ได้มาจากการเลือกแบบเจาะจงจำนวน 8 คน

ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนาทำรำประกอบการเรียนการสอน ชุด เชิงดอกฝ้ายบาน

2.1 ครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่น 3 คน

2.2 นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ปีการศึกษา 2553 จำนวน 8 คน

2.3 ผู้เชี่ยวชาญด้านนาฏศิลป์และการสอน จำนวน 3 คน

ขั้นตอนที่ 3 ทดลองใช้ชุดเชิงดอกฝ้ายบานกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ (สาระนาฏศิลป์)

3.1 ครูจำนวน 3 คน ที่ได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง

3.2 นักเรียนที่ได้มาจากการเลือกแบบเจาะจงจำนวน 30 คน

ขั้นตอนที่ 4 การประเมินผลการใช้ทำรำชุดเชิงดอกฝ้ายบาน ประกอบการเรียนการสอน กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ (สาระนาฏศิลป์)

4.1 ครูจำนวน 3 คน ที่ได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง

4.2 นักเรียนที่ได้มาจากการเลือกแบบเจาะจงจำนวน 30 คน

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. การพัฒนาทำรำ หมายถึง การปรับปรุงเพื่อตอบสนองความต้องการของผู้เรียน โดยมุ่งให้ผู้เรียนมีความรู้ความสามารถในการดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมีความสุข

2. การประดิษฐ์ทำรำ หมายถึง การออกแบบลีลาท่าทางการรำรำที่เป็นลักษณะการแสดงออกของการพ้อนอีสาน การคิด จัดทำ แต่ง และสร้างกิริยาอาการ ท่าทาง มือ เท้า ศีรษะและลำตัว ที่เกี่ยวข้องกับการแสดงความหมายต่างๆแทนคำพูดขึ้น จากกิริยาท่าทางวิถีชีวิต ในการปลูกฝ้ายและจินตนาการ สำหรับนำไปใช้ประกอบกิจกรรมการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ (สาระนาฏศิลป์)

3. เชิง หมายถึง ศิลปะการแสดงท่าทางการร่ายรำแบบพื้นเมืองของภาคอีสาน ลีลา และจังหวะ การร่ายรำค่อนข้างเร็ว กระฉับกระเฉง การแต่งกายแต่งตามแบบพื้นเมืองของชาวอีสานและเพลงที่ใช้ประกอบในการเชิ้่งนั้น เป็นเพลงที่สนุกสนาน ใช้เครื่องดนตรีอีสาน ส่วนใหญ่การเชิ้่งจะใช้สำหรับรำขบวนแห่ต่างๆ เช่น เชิ้่งบั้งไฟคือ การรำขบวนแห่บั้งไฟและต่อมาภายหลังได้มีการปรับปรุง การเชิ้่งขึ้นอีก มากมาย

4. กิจกรรมชุมนุมนาฏศิลป์ หมายถึง การจัดเรียนการสอนให้แก่ผู้เรียนที่มีความสนใจตามความถนัด และมีพื้นฐานในด้านศิลปะการฟ้อนรำ ระเบียบ และเต้นพื้นเมือง ทุกคนทำได้จากการทดสอบภาคปฏิบัติ และภาคทฤษฎีระหว่างเรียน

5. แบบประเมินกิจกรรมภาคปฏิบัติ หมายถึง แบบการสังเกตนักเรียนที่ปฏิบัติท่ารำ ประกอบการเรียนการสอนวิชาดนตรี - นาฏศิลป์ ชุดเชิ้่งดอกฝ้ายบาน สาระการเรียนรู้ศิลปะประกอบด้วยขั้นตอนดังนี้

5.1 ขั้นฝึกท่ารำ หมายถึง การฝึกหัดปฏิบัติท่าเชิ้่งดอกฝ้ายบาน ให้สัมพันธ์กันและเกิดความชำนาญ

5.2 ขั้นผลงาน หมายถึง การปฏิบัติท่าเชิ้่งดอกฝ้ายบาน ด้วยลีลาที่ต่อเนื่องถูกต้องสวยงาม และสอดคล้องกับทำนองเพลง

5.3 ขั้นจิตพิสัย หมายถึง การให้ความสนใจและความร่วมมือในการเข้าร่วมกิจกรรมการฝึกซ้อมปฏิบัติท่าเชิ้่งดอกฝ้ายบาน

6. การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research : PAR) หมายถึง การวิจัยที่มุ่งแก้ปัญหาหรือพัฒนางานของหน่วยงาน องค์กรหรือชุมชนตามแนวทางที่บุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องเข้ามาร่วม กิจกรรมวิจัยทุกขั้นตอนนับตั้งแต่การระบุปัญหา การดำเนินการ การติดตามผล มีลักษณะเป็น พลวัตร (Dynamics) ผู้วิจัยสามารถดำเนินการตามขั้นตอนซ้ำกันหลายรอบจนได้ผลการปฏิบัติเป็นที่พอใจ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามลักษณะกระบวนการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) ตามลำดับ ขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. ขั้นตอนที่ 1 การสำรวจความต้องการและความจำเป็นในการพัฒนาทำรำเซ็งดอกฝ้ายบาน
2. ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนาทำรำเซ็งดอกฝ้ายบาน
3. ขั้นตอนที่ 3 การทดลองใช้ทำรำเซ็งดอกฝ้ายบาน
4. ขั้นตอนที่ 4 การประเมินการทดลองใช้ทำรำเซ็งดอกฝ้ายบาน
5. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้เสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามลำดับ ดังนี้

1. สัญลักษณ์ที่ใช้ในการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล
2. ลำดับขั้นตอนในการนำเสนอผลการวิเคราะห์
3. ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

สรุปผลการวิจัย

ตอนที่ 1 ผลการสำรวจความต้องการในการพัฒนาทำรำ เซ็งดอกฝ้ายบาน

ปราชญ์ในท้องถิ่นมีความคิดเห็นว่า มีความจำเป็นที่จะมีการพัฒนาทำรำที่เกี่ยวกับกรรมวิธีการทอผ้าฝ้ายการปลูกฝ้าย เพื่อเป็นการอนุรักษ์ประเพณีท้องถิ่นให้อยู่คู่กับลูกหลาน และยังเป็นการสืบทอดวัฒนธรรมการทอผ้าฝ้ายให้คงอยู่ต่อไป

ครูในโรงเรียนบ้านโนนสวรรค์ ครูแสดงความคิดเห็นว่า สมควรอย่างยิ่งที่จะมีการนำเอาความรู้ที่อยู่ในท้องถิ่นมาพัฒนาทำรำเพื่อนำไปใช้ในกิจกรรมการเรียนการสอน และเกิดทักษะทางด้านนาฏศิลป์ด้วย โดยเฉพาะการสืบทอดการปลูกฝ้ายไปจนถึงกรรมวิธีการทอผ้าฝ้าย และนำไปใช้ประโยชน์ได้

นักเรียนโรงเรียนบ้านโนนสวรรค์ นักเรียนส่วนมากแสดงความคิดเห็นว่า มีความภาคภูมิใจและพร้อมที่จะให้ความร่วมมือในการพัฒนาทำรำเซ็งดอกฝ้าย

ผู้ปกครองนักเรียนมีความคิดเห็นว่า สมควรที่จะมีการอนุรักษ์การปลูกฝ้ายและการนำฝ้ายมาทำประโยชน์ เพื่อเป็นการสืบทอดวัฒนธรรม โดยการพัฒนาทำรำขึ้นมาใหม่ซึ่งบ่งบอกถึงการอนุรักษ์เพื่อที่จะให้นักเรียนได้เรียนรู้กรรมวิธีต่างๆเกี่ยวกับฝ้าย โดยการนำเอาดนตรีและนาฏศิลป์มาเป็นสื่อกลาง

จากการสำรวจข้อมูลกลุ่มผู้ร่วมพัฒนา สรุปได้ว่า กลุ่มผู้ร่วมพัฒนามีความพึงพอใจ สนใจ และมีความต้องการที่จะให้มีการพัฒนาทำรำเชิงดอกฝ้ายบาน เพราะมีความสอดคล้องกับอาชีพในท้องถิ่นและเป็นการอนุรักษ์นาฏศิลป์ไทยในภาคอีสานให้คงอยู่ กลุ่มผู้ร่วมพัฒนามีความสนใจที่จะเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชนนาฏศิลป์ มีความภาคภูมิใจและพร้อมที่จะให้ความร่วมมือ ในการพัฒนาทำรำเชิงดอกฝ้าย การพัฒนาทำรำที่เกิดจากการประยุกต์ทำทอผ้ามาใช้ควบคู่กับทำรำทางด้านนาฏศิลป์ จึงเป็นความสวยงามที่เกิดขึ้นจากภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยแท้จริง กลุ่มผู้ร่วมพัฒนาได้เรียนรู้สิ่งใหม่ ได้เรียนรู้ทำรำดอกฝ้ายบานที่ไม่ยากเกินไป ทุกคนสามารถฝึกรำได้ จึงสรุปได้ว่าสมควรที่จะให้มีการพัฒนาทำรำเชิงดอกฝ้ายบานและอนุรักษ์ทำรำที่เกี่ยวกับประเพณีอีสานให้คงอยู่สืบไป

ตอนที่ 2 ผลการพัฒนาทำรำประกอบการเรียนการสอน ชุด เชิงดอกฝ้ายบาน

ได้ทำรำทั้งหมด 13 ทำรำ ทำนองเพลง เครื่องแต่งกาย และคู่มือประกอบกิจกรรมการเรียนการสอน จากผู้ร่วมพัฒนา ดังนี้

- ทำรำที่ 1 ทำเดินออกจากบ้าน
- ทำรำที่ 2 ทำเดินออกไปสวนฝ้าย
- ทำรำที่ 3 ทำเก็บดอกฝ้าย
- ทำรำที่ 4 ทำตากดอกฝ้าย
- ทำรำที่ 5 ทำอ้วฝ้าย
- ทำรำที่ 6 ทำติดฝ้าย
- ทำรำที่ 7 ทำล้อฝ้าย
- ทำรำที่ 8 ทำเช็ญฝ้าย
- ทำรำที่ 9 ทำเปียฝ้าย
- ทำรำที่ 10 ทำย้อมฝ้าย
- ทำรำที่ 11 ทำตากฝ้าย
- ทำรำที่ 12 ทำทำทอผ้าฝ้าย
- ทำรำที่ 13 ทำโซว์ผ้าฝ้าย

ตอนที่ 3 ผลการทดลองใช้ชุดเชิงดอกฝ้ายบานกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ (สภระนาฏศิลป์) ให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80 พบว่าประสิทธิภาพของกระบวนการ (E_1)

เท่ากับ 83.17 และประสิทธิภาพของผลลัพธ์ (E_2) เท่ากับ 87.85 ดังนั้น แผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เรื่อง ชุดแข็งดอกฝ้ายบาน จึงมีประสิทธิภาพ ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด ดัชนีประสิทธิผลของแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เรื่อง ชุดแข็งดอกฝ้ายบาน กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ (สาระนาฏศิลป์) นักเรียนชุมนุมนาฏศิลป์ มีค่าเท่ากับ 0.8154 หรือคิดเป็นร้อยละ 81.54 ผลการประเมินการใช้ทำรำประกอบการเรียนการสอน กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ (สาระนาฏศิลป์) ชุดแข็งดอกฝ้ายบานหลังเรียน มีค่าเฉลี่ยสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตอนที่ 4 ผลการประเมินผลการใช้ทำรำชุดแข็งดอกฝ้ายบาน ประกอบการเรียนการสอน กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ (สาระนาฏศิลป์)

4.1 ผลการประเมินความเหมาะสมของปัจจัยนำเข้า (Input) ได้แก่ คู่มือประกอบการเรียนการสอน เรื่องชุดแข็งดอกฝ้ายบาน สาระนาฏศิลป์ โรงเรียนบ้านโนนสวรรค์ จากผู้เชี่ยวชาญ อยู่ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.65 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานมีค่าเท่ากับ .37

4.2 ผลการประเมินความเหมาะสมของกระบวนการ (Process) ได้แก่ ผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามคู่มือ จากผู้เชี่ยวชาญ อยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.65 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานมีค่าเท่ากับ .37

4.3 ผลการประเมินผลผลิต (Output) พิจารณาจากผลการเรียนตามหลักสูตร ดังนี้

4.3.1 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนจากวิธีการวัดและประเมินผลการสอนจากแผนการสอนตามคู่มือที่สร้างขึ้น จากนักเรียนชุมนุมนาฏศิลป์ จำนวน 30 คน ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 33.03 คิดเป็นร้อยละ 82.58 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานมีค่าเท่ากับ 4.13

4.3.2 ผลงานที่แสดงออกถึงทักษะการแสดง ของนักเรียนชุมนุมนาฏศิลป์ จำนวน 30 คน ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 17.17 คิดเป็นร้อยละ 85.83 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานมีค่าเท่ากับ 2.41

4.3.3 ความพึงพอใจของครูจำนวน 3 คน และนักเรียนชุมนุมนาฏศิลป์ จำนวน 30 คน มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.80 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานมีค่าเท่ากับ .04

อภิปรายผล

ตอนที่ 1 สํารวจความต้องการในการพัฒนาท่ารำ ชุดเซ็งดอกฝ้ายบาน

จากการสำรวจข้อมูลกลุ่มผู้ร่วมพัฒนา สรุปได้ว่า กลุ่มผู้ร่วมพัฒนามีความพึงพอใจ สนใจ และมีความต้องการที่จะให้มีการพัฒนาท่ารำเซ็งดอกฝ้ายบาน เพราะมีความสอดคล้องกับ อาชีพในท้องถิ่นและเป็นการอนุรักษ์นาฏศิลป์ไทยในภาคอีสานให้คงอยู่ กลุ่มผู้ร่วมพัฒนามีความ สนใจที่จะเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชนนาฏศิลป์ มีความภาคภูมิใจและพร้อมที่จะให้ความร่วมมือ ในการพัฒนาท่ารำเซ็งดอกฝ้าย การพัฒนาท่ารำที่เกิดจากการประยุกต์ท่าทอผ้ามาใช้ควบคู่กับ ท่ารำทางด้านนาฏศิลป์ จึงเป็นความสวยงามที่เกิดขึ้นจากภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยแท้จริง กลุ่มผู้ ร่วมพัฒนาได้เรียนรู้สิ่งใหม่ ได้เรียนรู้ท่ารำดอกฝ้ายบานที่ไม่ยากเกินไป ทุกคนสามารถฝึกทำได้ จึงสรุปได้ว่าสมควรที่จะให้มีการพัฒนาท่ารำเซ็งดอกฝ้ายบานและอนุรักษ์ท่ารำที่เกี่ยวกับ ประเพณีอีสานให้คงอยู่สืบไป นักเรียนส่วนมากต้องการเรียนที่ไม่เครียด อยากเรียนในบรรยากาศ ที่ครูให้ความเป็นกันเอง ครูและนักเรียนมีการปฏิสัมพันธ์กัน ในการจัดการเรียนการสอน หลักสูตรท้องถิ่น เป็นสาระเพิ่มเติมที่ไม่เคยจัดการเรียนการสอนมาก่อน นักเรียนส่วนใหญ่ยังไม่ รู้จักกรรมวิธีการทอผ้าฝ้ายและการปลูกฝ้าย จากการศึกษาพบว่าผู้เรียน ครูและผู้ปกครองส่วน ใหญ่มีความคิดเห็นว่า สมควรที่จะนำไปพัฒนาท่ารำ ชุดเซ็งดอกฝ้ายบานเพราะเป็นการนำเอา ภูมิปัญญาท้องถิ่นมาจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในสถานศึกษา ดังตัวอย่างการเก็บรวบรวม ข้อมูล ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ปิยามรรรัตน์ เศรษฐดาวิทย์ (2547 : 80-85) การประดิษฐ์ ท่ารำประกอบการเรียนการสอน กลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัยกิจกรรมดนตรี และนาฏศิลป์ ชุดระบำพุทโธมาศ ผลการศึกษาปรากฏว่า 1) คู่มือการสอนท่ารำประกอบการเรียนการสอน ดนตรี - นาฏศิลป์ ชุดระบำพุทโธมาศ มีคุณภาพอยู่ในระดับมากที่สุด 2) ผลการประเมินการ ปฏิบัติกิจกรรมการแสดงพุทโธมาศ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 16.27 หรือคิดเป็นร้อยละ 81.35 ของ คะแนนเต็มการจัดการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย กิจกรรมดนตรี - นาฏศิลป์ โดยใช้คู่มือการสอนท่ารำประกอบการเรียนการสอนกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย กิจกรรมดนตรี - นาฏศิลป์ ชุดระบำพุทโธมาศ สามารถช่วยให้เด็กนักเรียนเกิดความภาคภูมิใจถึง ความเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น และอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมอันงดงามสืบไป

ตอนที่ 2 การพัฒนาท่ารำ ชุดเซ็งดอกฝ้ายบาน กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ (สาระ นาฏศิลป์)

จากการศึกษาเอกสารและปรากฏในท้องถิ่นจะได้ทำรำทั้งหมด 13 ทำรำ ที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอน ดังนี้ ทำที่ 1 ทำออก ได้ทำออก มาจากตามหลักนาฏศิลป์ ทำที่ 2 ทำเดิน ลงสวนเก็บฝ้าย ได้ทำรำ เดินลงสวนเก็บฝ้าย ประยุกต์มาจากการเดินไปเก็บฝ้ายของชาวบ้านทำที่ 3 ทำเก็บดอกฝ้าย ได้ทำรำ เก็บดอกฝ้าย โดยการประยุกต์มาจากการเก็บดอกฝ้าย ทำที่ 4 ทำตากดอกฝ้าย ได้ทำรำ ตากดอกฝ้าย โดยการประยุกต์มาจากกรรมวิธีการตากดอกฝ้ายของชาวบ้าน ทำที่ 5 ทำอ้วฝ้าย ได้ทำรำ อ้วฝ้าย โดยการประยุกต์มาจากกรรมวิธีการอ้วฝ้ายของชาวบ้านทำที่ 6 ทำติดฝ้าย ได้ทำรำ ติดฝ้าย โดยการประยุกต์มาจากกรรมวิธีการติดฝ้ายของชาวบ้านทำที่ 7 ทำล่อฝ้าย ได้ทำรำ ล่อฝ้าย โดยการประยุกต์มาจากกรรมวิธีการล่อฝ้ายของชาวบ้านทำที่ 8 ทำเช็ญฝ้ายได้ทำรำ เช็ญฝ้าย โดยการประยุกต์มาจากกรรมวิธีการเช็ญฝ้ายของชาวบ้านทำที่ 9 ทำเปียฝ้าย ได้ทำรำ เปียฝ้าย โดยการประยุกต์มาจากกรรมวิธีการเปียฝ้ายของชาวบ้าน ทำที่ 10 ทำย้อมฝ้าย ได้ทำรำ ย้อมฝ้าย โดยการประยุกต์มาจากกรรมวิธีการย้อมฝ้ายของชาวบ้านทำที่ 11 ทำตากฝ้าย (ย้อมสีแล้ว) ได้ทำรำ ตากฝ้าย (ย้อมสีแล้ว) โดยการประยุกต์มาจากกรรมวิธีการตากฝ้าย (ย้อมสีแล้ว) ของชาวบ้าน ทำที่ 12 ทำทอผ้าฝ้าย ได้ทำรำ ทอผ้าฝ้าย โดยการประยุกต์มาจากกรรมวิธีการทอผ้าฝ้ายของชาวบ้าน ทำที่ 13 ทำโซว์ผ้าฝ้าย ได้ทำรำ โซว์ผ้าฝ้าย โดยการประยุกต์มาจากขั้นตอนการทอผ้าฝ้ายของชาวบ้าน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ กัลยาณี ศรีสมบัติ (2550 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการประดิษฐ์ทำรำชุด เช็งเกลือสินเธาว์ ประกอบการเรียนการสอน วิชาดนตรี และนาฏศิลป์ กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ช่วงชั้นที่ 2 ผลปรากฏว่า คู่มือการประดิษฐ์ทำรำชุด เช็งเกลือสินเธาว์มีคุณภาพอยู่ในระดับเหมาะสมมากที่สุดที่จะนำไปใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้สามารถช่วยให้ผู้เรียนเกิดความภาคภูมิใจในเอกลักษณ์ของท้องถิ่น เป็นการสืบสาน สืบทอด และอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมอันดีงามต่อไป

ตอนที่ 3 ผลการทดลองใช้ชุดเช็งดอกฝ้ายบานกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ (สาระนาฏศิลป์)

พบว่า ผลจากการพัฒนาทำรำ ชุดเช็งดอกฝ้ายบาน กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ (สาระนาฏศิลป์) ทำรำชุดเช็งดอกฝ้ายบานที่ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้นมามีประสิทธิภาพ 83.17/87.85 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้ คือ 80/80 ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุวลักษณ์ สาริษา (2548 : 84-89) ได้ศึกษาการประดิษฐ์ทำรำประกอบการเรียนการสอนวิชาดนตรีและนาฏศิลป์ ชุดฟ้อนมาลัยศรีมหาชัย กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ผลปรากฏว่า คู่มือการประดิษฐ์ทำรำ และผลการประเมินแผนการเรียนรู้อยู่ โดยกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ มีคุณภาพอยู่ในระดับเหมาะสมมากที่สุด แผนการ

เรียนรู้ทำำประกอบการเรียนการสอนมีประสิทธิภาพเท่ากับ 84.58/87.29 และผู้เรียนมีความคิดเห็นต่อการจัดการเรียนรู้ตามแผนการเรียนรู้ เรื่องพืชมงคลศรีมหาชัย โดยรวมและเป็นรายด้าน 4 ด้าน คือ ด้านสภาพแวดล้อม ด้านปัจจัย ด้านกระบวนการ และด้านผลผลิต อยู่ในระดับเห็นด้วยมากที่สุด เหมาะสมที่จะนำไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนได้ สามารถช่วยให้ผู้เรียนเกิดความภาคภูมิใจในเอกลักษณ์ของท้องถิ่น เป็นการสืบสาน สืบทอด และอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม อันดีงามต่อไปคะแนนทักษะปฏิบัติ คิดเป็นร้อยละ 81.22 คะแนนทดสอบหลังเรียน คิดเป็นร้อยละ 94.33 เพราะผู้เรียนมีความสนใจ มีการติดตาม และมีภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าร่วมจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเป็นผลให้กลุ่มทดลองมีความสนใจในการเรียนเป็นผลให้การทดลองการใช้ชุดแข่งดอกฝ้ายบาน ซึ่งสอดคล้องกับ สุภาพ ฤทธิมหา (2550 : 71-76) หลักสูตรท้องถิ่น นาฏศิลป์พื้นบ้าน ชุด รำผ้ามัดหมี่ย้อมคราม สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ผลจากการประเมินจากผู้เชี่ยวชาญพบว่า มีความเหมาะสมสอดคล้องกับองค์ประกอบของหลักสูตร การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นในชุดนี้ส่งผลให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเฉลี่ยหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 นักเรียนที่เรียนรู้ตามหลักสูตรท้องถิ่น นาฏศิลป์พื้นบ้าน ชุด รำผ้ามัดหมี่ย้อมคราม ที่พัฒนาขึ้นมีทักษะการปฏิบัตินาฏศิลป์พื้นบ้าน ชุดรำ ผ้ามัดหมี่ย้อมครามเฉลี่ยร้อยละ 82.16

ตอนที่ 4 ผลการประเมินการใช้ทำำประกอบการเรียนการสอน กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ (สาระนาฏศิลป์) ชุดแข่งดอกฝ้ายบาน

4.1 ผลการประเมินความเหมาะสมของปัจจัยนำเข้า (Input) ได้แก่ คู่มือประกอบการเรียนการสอน เรื่องแข่งดอกฝ้ายบาน สาระนาฏศิลป์ โรงเรียนบ้านโนนสวรรค์ จากผู้เชี่ยวชาญ ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.65 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานมีค่าเท่ากับ .37

4.2 ผลการประเมินความเหมาะสมของกระบวนการ (Process) ได้แก่ ผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามคู่มือ จากผู้เชี่ยวชาญ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.65 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานมีค่าเท่ากับ .37

4.3 ผลการประเมินผลผลิต (Output) พิจารณาจากผลการเรียนตามหลักสูตรดังนี้
 4.3.1 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนจากวิธีการวัดและประเมินผลการสอนจากแผนการสอนตามคู่มือที่สร้างขึ้น จากนักเรียนชุมนุมนาฏศิลป์ จำนวน 30 คน ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 33.03 คิดเป็นร้อยละ 82.58 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานมีค่าเท่ากับ 4.13

4.3.2 ผลงานที่แสดงออกถึงทักษะการแสดง ของนักเรียนชุมนุมนาฏศิลป์ จำนวน 30 คน ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 17.17 คิดเป็นร้อยละ 85.83 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานมีค่าเท่ากับ 2.41

4.3.3 ความพึงพอใจของครูจำนวน 3 คน และนักเรียนชุมนุมนาฏศิลป์ จำนวน 30 คน ต่อคู่มือที่สร้างขึ้นค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.80 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานมีค่าเท่ากับ .04

เอกสารอ้างอิง

กรมวิชาการ. การพัฒนาหลักสูตรตามความต้องการของท้องถิ่น. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์
คุรุสภาลาดพร้าว, 2540.

_____. ท้องถิ่นกับการพัฒนาหลักสูตร. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2539.

_____. สารที่เปลี่ยนแปลงของหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง
พ.ศ. 2533). กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การศาสนา, 2534.

_____. เอกสารปรับปรุงหลักสูตร. กรุงเทพฯ : กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ,
2532.

กรมศิลปากร. นิตรรศการและการแสดงศิลปวัฒนธรรมในสังกัดกรมศิลปากร.

กรุงเทพฯ : รุ่งศิลป์การพิมพ์, 2533.

_____. ระเบียบโบราณคดี (วิธีทัศน์). กรุงเทพฯ : นิทัศน์, ม.ป.ป. ก.

_____. ระเบียบโบราณคดี. กรุงเทพฯ : นิทัศน์, ม.ป.ป. ข.

_____. ศิลปะการแสดงของไทย. กรุงเทพฯ : ม.ป.พ., 2542.

กาญจนา คุณารักษ์. หลักสูตรและการสอน. นครปฐม : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากร,
2527.

กัลยาณี ศรีสมบัติ. การประดิษฐ์ทำรำ ชุดแข็งเกลือสินเธาว์. มหาสารคาม :

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2550.

กระทรวงศึกษาธิการ. หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551.

กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกระทรวงศึกษาธิการ, 2552.

_____. ข้อมูลจังหวัดเลย : สภาพทั่วไป สิ่งแวดล้อมและการวิเคราะห์. ม.ป.ป.

<<http://www.loei.go.th/data/POP40.DOC>> 2554.

- คณะทำงานแผนแม่บทชุมชนตำบลหนองใหญ่. แผนแม่บทชุมชนตำบลหนองใหญ่.
บุรีรัมย์ : ม.ป.พ., 2548.
- จำเรียง พุทธประดับ. แนวคิดการประดิษฐ์ทำรำ. ม.ป.ท. : ม.ป.พ., 2538.
- จิราภรณ์ ศรีสงคาร. ปัญหาและความต้องการในการจัดเนื้อหาหลักสูตรประถมศึกษากลุ่ม
การทำงานพื้นฐานอาชีพ แขนงงานเลือกของจังหวัดลำพูน. ปริญญาานิพนธ์ กศ.ม.
กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2530.
- จิราภรณ์ ศรีสร้างคอม. การประดิษฐ์ทำรำประกอบการเรียนรู้ชุดเพื่อนภูไทหมอเหยา
กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3. วิทยานิพนธ์ กศ.ม.
มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2551.
- จิราวัลย์ ชาเหล่า. กระบวนการเรียนรู้ กระบวนการถ่ายทอดศิลปะการแสดงของหมอลำ
อาชีพ. การศึกษาค้นคว้าอิสระ กศ.ม. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม,
2546.
- จรรยา กীরตินิตยา. การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น
เรื่อง การทอผ้าไหมด้วยกี่กระตุก สาระการเรียนรู้การทำงานอาชีพและเทคโนโลยี
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบ้านหนองใหญ่. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. มหาสารคาม :
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2550.
- ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์. การพัฒนาหลักสูตร : หลักการและแนวปฏิบัติ. กรุงเทพฯ :
อลีน เพรส, 2539.
- ฉันทนา เอี่ยมสกุล. นาฏลีลาอาเซียน. กรุงเทพฯ : ภาควิชาการละคร คณะศิลปกรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2545.
- ฉลอง ภิมย์รัตน์. จิตวิทยาสังคม. กรุงเทพฯ : ประจักษ์การพิมพ์, 2521.
- เชิดศักดิ์ ชุมนุช. รายงานผลการนิเทศและวิจัยเรื่อง การนิเทศโดยใช้รูปแบบการวิจัย
ปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม : การพัฒนาแผนยุทธศาสตร์โดยวิธีการทางคุณภาพ
โรงเรียน บ้านท่ามะขาม ตำบลตะนาวศรี อำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี.
กรุงเทพฯ : เนติกุลการพิมพ์, 2540
- เฉลย ศุขะวณิช. แนวคิดการประดิษฐ์ทำรำ. ม.ป.ท. : ม.ป.พ., 2538.

- ชัชวาล วงษ์ประเสริฐ. ศิลปะการพัฒนากาพย์อีสาน. มหาสารคาม : ฝ่ายบริการสำนักวิทยบริการ, 2533.
- ชัยวิวัฒน์ วงศ์สวัสดิ์. การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น วิชางานเลือกกลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-6 โรงเรียนที่ใช้ภาษาท้องถิ่นหลายภาษา : กรณีศึกษาโรงเรียนบ้านหิน. วิทยานิพนธ์ ศษ.ม. ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2538.
- เชิดศักดิ์ โฉวาสินธุ์. การวัดทัศนคติและบุคลิกภาพ. กรุงเทพฯ : สำนักทดสอบทางการศึกษาและจิตวิทยา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2520.
- ทรงศักดิ์ ภูสีอ่อน. การประยุกต์ใช้ SPSS วิเคราะห์ข้อมูลงานวิจัย. พิมพ์ครั้งที่ 3. มหาสารคาม : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2552.
- ทศนา แคมมณี. การประเมินหลักสูตร. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2528.
- เทพี ภูมิฐาน. การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องผ้าเก็ดเต่า. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2545.
- ธัญวิษณุ ไตรรัตน์. การพัฒนาหลักสูตรโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น กลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 แขนงงานเลือก เรื่องสมุนไพรในชุมชนสระคูณ. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2544.
- ธำรง บัวศรี. ทฤษฎีหลักสูตร การออกแบบและพัฒนา. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : ธนัชการพิมพ์, 2542.
- นิคม ชมพูหลง. การสร้างและพัฒนาหลักสูตรโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น กลุ่มการทำงานพื้นฐานอาชีพ (ฉบับปรับปรุง). มหาสารคาม : สำนักงานการศึกษาประถมศึกษาจังหวัดมหาสารคาม, 2542.
- นิคม ชมพูหลง. คู่มือการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) กลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพ. มหาสารคาม : สำนักงานการศึกษาประถมศึกษาจังหวัดมหาสารคาม, 2540.
- นิภาพร ต่ายทอง. การพัฒนาหลักสูตรหน่วยย่อย สารเคมี กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ตามหลักสูตรประถมศึกษา 2521 : การศึกษาเฉพาะกรณีจังหวัดร้อยเอ็ด. วิทยานิพนธ์ ค.ม. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2533.

- นิตยา จามรมาน. **การคิดประดิษฐ์ทำร่ำ**. กรุงเทพฯ : กรมศิลปากร, 2538.
- นิรมล ศตวุฒิ. **หลักสูตรและวิธีสอนทั่วไป**. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2543.
- บุญชม ศรีสะอาด. **การวิจัยเบื้องต้น**. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น, 2543.
- บุบผา เมฆศรีทองคำ. **การพัฒนาหลักสูตรเพื่อเสริมสร้างกระบวนการตัดสินใจทางจริยธรรมในวิชาชีพ หนังสือพิมพ์ สำหรับนักศึกษาวารสารศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์**. วิทยานิพนธ์ ว.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2546.
- ประดิษฐ์ อินทนิล. **ดนตรีไทยและนาฏศิลป์**. กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น, 2536.
- _____. **ประวัติมหาดไทยส่วนภูมิภาคจังหวัดสกลนคร**. กรุงเทพฯ : จินดาสาส์น, 2531.
- ประยงค์ อัจฉกร. **สมบัติเมืองเลย**. เลย : ศูนย์วัฒนธรรมเมืองเลย, 2523.
- ปียมมรัตน์ เศรษฐดาวิทย์. **การประดิษฐ์ทำร่ำประกอบการเรียนการสอนวิชาดนตรีนาฏศิลป์ชุดระบำฟุโธมาศ**. การศึกษาค้นคว้าอิสระ กศ.ม. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2547.
- ปารีชาติ ศรีสนาม. **อิทธิพลที่มีผลต่อการออกแบบลายผ้าไหมมัดหมี่ : กรณีศึกษาหมู่บ้านแสนสุข อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม**. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2550.
- พจมาลย์ สมรรคบุตร. **แนวการคิดประดิษฐ์ทำร่ำแข็ง**. อุดรธานี : ภาควิชานาฏศิลป์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ สถาบันราชภัฏอุดรธานี, 2538.
- พันธ์ทิพย์ รามสุตร. **การวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม**. กรุงเทพฯ : สถาบันพัฒนาการสาธารณสุขอาเซียน มหาวิทยาลัยมหิดล, 2540.
- พศิน แต่งจวง. **การวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม**. กรุงเทพฯ : ม.ป.พ., 2538.
- รุจิรี ภูสาระ. **การพัฒนาหลักสูตร : ตามแนวปฏิรูปการศึกษา**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : บุ๊คพอยท์, 2546.
- รัชนีวรรณ เกิดสวัสดิ์. **การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น นาฏศิลป์พื้นบ้านล้านนา เรื่องการฟ้อนแง้น สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1**. อดุรดิติถ์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิติถ์, 2550.

- รัตน์ะ บัวสนธิ์. **การพัฒนาหลักสูตรและจัดการเรียนการสอนเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น** : กรณีศึกษาชุมชน แห่งหนึ่งในเขตภาคกลางตอนล่าง. ปริญญาานิพนธ์ กศ.ด. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2543.
- _____. **การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม**. กรุงเทพฯ : ม.ป.พ., 2535.
- รุ่ง แก้วแดง. **ปฏิวัติการศึกษาไทย**. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ : มติชน, 2541.
- เรณู โกศินานนท์. **รำไทย**. กรุงเทพฯ : องค์การค้ำคुरुสภา, 2547.
- วัฒนาพร ระจับทุกข์. **แผนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : ม.ป.พ., 2542.
- วันเพ็ญ แสงพันธ์ุ. **ปัจจัยแห่งความสำเร็จด้านการแสดงของหมอลำบุญเพ็ง ฝ้ายผวย**. รายงานการศึกษาค้นคว้าอิสระ กศ.ม. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2545.
- วิชัย วงษ์ใหญ่. **กระบวนการพัฒนาหลักสูตรและการสอน - ภาคปฏิบัติ**. กรุงเทพฯ : คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2527.
- _____. **พัฒนาหลักสูตรและการสอน - มิติใหม่**. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, 2533.
- ศิริชัย กาญจนวาสี. **ทฤษฎีการประเมิน**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2537.
- ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดเลย. **สมบัติเมืองเลย**. เลย : สถาบันราชภัฏจังหวัดเลย, 2541.
- ศูนย์สารสนเทศ. **การบริหารนอกระบบ**. ม.ป.ท. : ม.ป.พ., 2536.
- สมนึก ภัททิยธนี. **การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย**. กอฬสินธุ์ : ประสานการพิมพ์, 2551.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2. **นโยบายการจัดการศึกษา**. เลย : สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2, 2553.
- สำลี รักสุทธี. **เทคนิควิธีการเขียนหลักสูตร**. กรุงเทพฯ : เรื่องแสงการพิมพ์, 2544.
- สุจารี จันทรสข. “การศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่น,” **การศึกษาแห่งชาติ**. 24(4) : 10-12 ; สิงหาคม-กันยายน, 2531.
- สุภางค์ จันทวานิช. **วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ**. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2542.

- สุภาพ ฤทธิมหา. **การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นนาฏศิลป์พื้นบ้าน ชุตรามัดหมี่ย้อนกรม สำหรับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5.** วิทยานิพนธ์ ค.ม. อุดรธานี : มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี, 2550.
- สุมิตร คุณานุกร. **หลักสูตรและการสอน.** กรุงเทพฯ : คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2518.
- สุมิตร เทพวงษ์. **นาฏศิลป์ไทย : นาฏศิลป์ : นาฏศิลป์สำหรับครูประถมศึกษา-อุดมศึกษา.** พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, 2541.
- สุรพล วิรุฬห์รักษ์. **นาฏยศิลป์ปริทรรศน์.** กรุงเทพฯ : ภาควิชานาฏยศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2543.
- สุวลักษณ์ สาริชา. **การประดิษฐ์ทำรำประกอบการเรียนการสอนวิชาดนตรีและนาฏศิลป์ ชุดเพื่อนมาลัยศรีมหาชนะชัย กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ.** มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2548.
- สมพร กมลธรรม. **การพัฒนาการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การปลูกยางพารา.** ม.ป.ท. : ม.ป.พ., 2550.
- อมรา กล้าเจริญ. **สุนทรียนาฏศิลป์ไทย.** พระนครศรีอยุธยา : โอเดียนสโตร์, 2531.
- อรนุช ศรีสะอาด. **เครื่องมือในการวิจัย.** กาลสินธุ์ : ประสานการพิมพ์, 2546.
- อร่ามจิต ชินช่าง. **กาพย์เซ็งบั้งไฟ : ศึกษาเฉพาะกรณี อำเภอเมือง จังหวัดยโสธร.** ปริญญาานิพนธ์ ศศ.ม. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม, 2531.
- อุทัย ดุลยเกษม และอรศรี งามวิทยาพงศ์. **ระบบการศึกษากับชุมชน กรอบแนวคิดและข้อเสนอแนะเพื่อการศึกษาวิจัย.** กรุงเทพฯ : แลนพลันตั้ง, 2540.
- Auh, Myung-Sook. "Prediction of Musical Creativity in Composition among Selected Variables for Upper Elementary Students," **Dissertation Abstracts International.** 56(10) : 3875-A ; April, 1996.
- Bannistar, Denee. "Native American Dance : A Synergy of Dance, Drama and Religion," **Masters Abstracts International.** 39(04) : 952 ; August, 2001.

- Chun, Mi. “Developing a Somatic Teaching Method for Korean Traditional Dance,” **Dissertation Abstracts International**. 60(11) : 3883-A ; May, 2000.
- Hyman, Randolph-Dalton. “The Self is the Dancer : A Cross-cultural Conceptualization of Dance Education,” **Masters Abstracts International**. 38(06) : 1429 ; December, 2000.
- Kim, Sara. “An Exploratory Study to Incorporate Supplementary Computer Assisted Historical and Theoretical Studies into Applied Music Instruction,” **Dissertation Abstracts International**. 57(02) : 507-A ; August, 1996.
- Klinger, Rita. “Matters of Compromise : An Ethnographic Study of Culture-Bearers in August, 1996. Elementary Music Education,” **Dissertation Abstracts International**. 57(05) : 1987-A ; November, 1996.
- Loring, Lauralee. “Differences in Intention Beliefs, and Feelings of Two Groups of Elementary Education Majors Concerning Music Education in Classroom,” **Dissertation Abstracts International**. 57(04) : 1534-A ; October, 1996.